

(*Act. viii, 20*), quia donum sancti Spiritus gratiæ pretio comparasti, et commercium miserabile in animarum exitium peregristi (*Lib. De dignitate sacerdotuli*, cap. 5). Hæc sanctus vir quo animo dixerit, ex præcedentibus et consequentibus facile datur intelligi.

Quod vero illi qui dicuntur Simoniaci laicos suæ immiscuerunt maledictioni, exemplo factum est sacerdotum, qui ad ministerium Dominicæ passionis adjunxerunt sibi Pilatum et Herodem principes suæ gentis. Nec illud nos latet quod pro hujusmodi episcopis, qui non pro vitæ merito vel sapientiæ doctrina, sed magis eliguntur pro pecuniarum summa maxima, discordiarum semen et detrimentum regno accrescat, teste Gregorio, in Epistola ad Theodebertum et Theodericum reges scripta: « Fertur, inquit, Simoniacam hæresim, quæ prima contra Ecclesiam diabolica plantatione subrepsit, et in ipso ortu suo telo apostolicæ ultionis percussa atque damnata est, in regni vestri finibus dominari; cum in sacerdotibus fides sit eligenda cum vita. » Et post pauca: « Hinc non solum in ordinatis et ordinati animam lethale vulnus infligitur, verum etiam excellentiæ vestræ regnum episcoporum culpa, quorum intercessionibus juvari debuerat, prægravatur. » Ac deinde: « Major ergo metuenda est locis illis fore calamitas, ubi tales intercessores ad locum regiminis adducuntur, qui Dei in se magis iracundiam provocent, quam per semetipsos populis placare debuerant. Nec hoc quoque malum sollicitudo nostra patitur negligenter omittere, quod quidam, instinctu gloriæ inanis illecti ex laico repente habitu sacerdotii honorem arripiunt, et, quod dicere pudet et grave tacere est, regendi rectores, et qui docendi sunt doctores, nec erubescant videri, nec metuant (*I. ix, Epist. 110*). » Huc usque S. Gregorius. Cumque hujusmodi prælati avaritiæ intenti ecclesias funditus dirui sinant, mores subjectorum suo exemplo perdant, quos corrigere debuerant, restat ut defensores ecclesiarum ac fundatores earum hæredesque fundatorum se subtrahant eorum communioni, ne participes sint maledictionis. Verum tamen si catholica sit pontificalis sublimitas et regalis majestas, æqua lance pensat utriusque auctoritas, ut prosint Ecclesiæ quam Christus redemit suos sanguine; nam illius sublimitas lege Domini spiritaliter populis pronuntiat, quam istius majestas, si necesse sit, armorum defensione commendat: quapropter cavendum est ne ab invicem resiliant, quorum ad invicem ministeria concordant. Sed concordia eorum in diversis officiis tanto sibi consulit, quanto unanimiter consulendo de communi utilitate sentit. Ob hoc antiquorum conciliorum paginis præfiguntur nomina imperatorum vel consulum quorum favore magnorum habita sunt consulta episcoporum, qui semper prius diligenter discussissent de fidei puritate, quos concilio dignos reperirent ex ordine. Quamobrem, piissimi, more

prædecessorum vestrorum regum illis assensum præbete conciliis quibus per reconciliationem res publica melioratur et crescit: quia, si quocunque conciliabulo alterius prædia vel possessiunculas alter privatis negotiis velit sibi adscribere, ac ideo, fratris damno, pecuniam per arcas et loculos aggregando, sitim suæ avaritiæ extinguere, non observata tricennali lege quæ emanavit ex constitutione principum seu auctoritate canonum, sciatis procul dubio quod ad vos hoc malum respicit, qui ideo regni apicem tenetis, ut justum iudicium omnibus faciatis. Pro vobis nimirum dominis nostris unusquisque subjectorum ad Deum clamat et dicit: *Deus iudicium tuum regida, et iustitiam tuam filio regis: iudicare populum tuum in iustitia, et pauperes tuos in iudicio* (*Psal. lxxi, 1, 2*). Quorum versuum sensus quamvis referri possit ad Deum Patrem omnium Filiumque ejus unigenitum, tamen nihil obest intelligere terreno rege precari, ut iudicet populum non suo sed Dei iudicio, cui rationem redditurus est etiam de otioso verbo.

Nec me vestro aliorumque sapientium examini subduco: qui contra canones sensisse suspicor, in episcopos monachorum manum movisse accusor, vestram benevolentiam proprio episcopo abstulisse blasphemor, quibusdam excommunicatis participasse criminor. Sed esto. Cui sententiæ canonum contradixi, qui nullo concilio vix apertum librum videre potui? aut quod concilium illud fuit, ubi conciliati venerunt et disconciliati recesserunt, cum ibi discordes reconciliari debuerint, aut canonica districtione mulctari? quid in me singulariter commiserunt episcopi, ut eis saltem cogitatione obesse voluerim; præsertim cum non inimicum, sed fide et opere amicissimum graviora pericula pertulisse contigerit? Ecce coram Deo in Christo non mentior (*Gal. i, 20*), quia, audita insequentium conclamatione, ultra quam dici possit indolui, recordatus pristinæ amicitiae et beneficiorum tanti viri, cujus nix capitis reverendum ostendit, excepta primalis prærogativæ et sacerdotati infula. Qua suggestionem vos decepi, ut vestram benevolentiam optimis auferretis, male meritis conferretis? Num ego Deus sum qui mutat mentes, mutat regna et tempora? Vere fateor me magicam ignorare, nec aliquid malarum artium didicisse. Unde ille qui de hac re contra me queritur, neminem præter vos incutere videtur, qui, relicto tramite æquitatis, beneficiorum ejus vicissitudinem rependere neglexistis. Aut fortasse regiæ majestatis auctoritatem contemno! Quantulumcumque vos exacerbavit, exacerbando irritavit, irritando offendit, offendendo placare distulit, et pro talibus beneficiis miratur sibi impendi munuscula justæ recompensationis; nec sibi imputat quod promeruit, sed crimen traesferre nititur in perniciem insonantis: si enim nihil vos noverat putavit, dum nostra tulit, profecto nec dominos nostrarum rerum esse, nec defensores credidit; si autem credidit, vos mecum læsit, nec

se læsiæ ignoravit. Cur igitur me declamatorie accusat? cur mihi soli imputat quod illum gravat? An scire potero, quoties legatos misi, quoties de pace rogavi, quoties me supplicem obtuli? Testis mihi est Deus quod, salvo jure nostri monasterii, ad omnia quæ regulariter injunxisset obtemperare paratus fui, et, si aliquid mali commerui, manente rerum copia inconcussa, episcoporum justa jaculetur in me sententia; quia ipse solus, ut debuerat, nunquam justo amplius, nisi clandestina executione, in me desæviet. Novi enim quam austerus in Letaldo Miciacensi monacho fuerit, quem oblitus reverentiæ sacerdotalis injuriose et sine ullis legibus tractavit; qui si epistolam Gregorii ad Lupum abbatem legisset, profecto nunquam tantum facinus perpetrasset: « Quoniam multæ, inquit, occasiones in deceptione religiosarum personarum a pravis illic, ut dicitur, hominibus exquiruntur, presbyterum prædictæ Ecclesiæ nullomodo privandum deponendumque censemus, nisi causa specialiter criminis exigente; unde necesse est ut, si qua contra eum hujusmodi querela surrexerit, non solus episcopus civitatis causam examinet, sed adhibitis sibi coepiscopis suis subtili investigatione perquirat, quatenus, cunctis concorditer judicantibus, canonice districtiōnis censura aut reum ferire aut innocentem possit absolvere. » Denique quod excommunicatis me miscuisse asserit, ejus exemplo utique feci, qui filios Belial nocturno latrocinio in meam necem grassantes recepit, postquam eos anathematizaverat suus archiepiscopus singularis meriti Siguinus, et Odo Carnotensium episcopus, nec non et alii magnæ vitæ et religiosi viri. Hoc sane palam omnibus, sicut magnæ auctoritatis est, asseruit quod nemo possit eum excommunicare, qui emendationi et satisfactioni intendit, præsertim cum usque ad satisfactionem congruam suam ipse et alii episcopi prætendant maledictionis sententiam. Porro qui vel quot interesse debeant reorum obligationi, qui vel quot eorum absolutioni, nusquam me legisse memini, nisi in degradatione sacerdotis. Tantum evangelicus sermo prodit quod *si peccaverit in te frater tuus, corripe eum inter te ipsum solum: si te audierit, lucratus eris fratrem tuum; si te non audierit, dic Ecclesiæ; quod si ecclesiam non audierit, sit tibi sicut ethnicus et publicanus* (Matth. xviii, 15, 17). Ecce divinæ miserationis regula, qua jubemur reorum alios audientes pia correctione secretius arguere, alios non audientes publica invectione objurgare usque ad aures Ecclesiæ. Sed nunquid publica invectione secretam indulgentiam, sustulit, aut secreta invectione publicam indulgentiam ademit? An publica invectione publicam indulgentiam requirit? Porro qui offert munussum ad altare non ibi reconciliabitur mihi pro scelere, qua proditus est Ecclesiæ? (Matth. v, 23.) O tempora! o mores: Certe qui volunt exsequi in fabreria men-

A daci cupiditates suas pravas, ipsi nituntur condere leges novas: sed Apostolus nobis consulens eis occurrit: *Si quis vobis, inquit, apud annuntiaverit præter id quod accepistis, anathema sit* (Gal., i, 9). Quod anathema quantum cavendum sit liber Judicum ostendit, ubi legitur: *Anathema in medio tut est, Israel, non poteris stare coram inimicis tuis* (Josue vii, 13). Nam quod leviter excommunicandum non sit, et quod membrum Christi a corpore cum gravi dolore resecandum sit, manifestum in concilio Africano caput est: « Quandiu, inquit, excommunicato non communicaverit suus episcopus, eidem episcopo ab aliis non communicetur episcopis, ut magis caveat episcopus ne dicat in quemquam quod aliis documentis convincere non potest. » B Siquidem quidquid in Ecclesia fit, nisi auctoritate Patrum fulciatur, simulatio, non veritas judicatur; et scimus si qua simulatores et callidi provocant iram Dei, an presbyter vel episcopus habebitur, qui contra auctoritatem canonum ordinatur? Aut sine authentica degradatione presbyter vel episcopus cessabit ab officii sui munere? Nunquid credemus excommunicatum quem non remordet conscientia criminis pro quo debeat communione privari? Tunc enim justa excommunicatio pastoris, quando canonica vocatio in reum præcessit, et ille reatum suum sub iudici Ecclesiæ corrigere noluit, eoque modo elatione tumidum a sanis ovis segregat, quem divino iudicio segregandum non ignorat; et quia in suum pastorem excommunicatus peccaverat, eum alter absolvere nec debuit nec potuit. C Porro, quicumque fratri meo in me peccanti excommunicationem intorserit, non ille ei peccatum dimittit, sed ego in quem peccavit, a quo excommunicationis malo regnum vestrum purgate, serenissimi principes, quia vix est in eo aliquis hominum qui saltem idcirco excommunicatus non sit, quoniam in convivio vel pacis osculo excommunicato adhæsit. Præterea dominos meos cum familiariter alloquens bona suadeo, multorum animos, scio, contra me concito, juxta illud Comici:

Obsequium amicos, veritas odium parit.

(TERENTIUS in *Andria*, Act. I, scen. v. 1.)

D De quorum animositate non multum moveor, dulce decus meum, Rodberte, quem *atavis regibus editum* (28*) divina pietas perduxit ad regni fastigium, si post Deum et sanctos ejus vestro specialiter sustenter auxilio et consilio, cujus mentionem in quotidianis orationibus meis nunquam prætereo, tandem capitulatum subtexam huic indiculo quæ maxime sunt corrigenda in vestro imperio, nec tamen hæc verbis meis, sed authenticis sanctorum dictis, ut postmodum episcopos moveatis hæc canonice emendare in suis conciliis.

Primitus de fide dicendum credidi, quam alternantibus choris et in Francia et apud Anglorum Ecclesiam variari audivi. Alii dicunt, ut arbitror, secundum Athanasium, « spiritus sanctus a Patre et

Filio non factus, nec creatus, nec genitus sed procedens: » alii vero tantum, « Spiritussanctus a Patre et Filio non factus nec creatus, sed procedens, » quidum, id quod est, nec genitus subtrahunt, synodicam domni Gregorii se sequi credunt, ubi ita est scriptum: « Spiritus sanctus nec genitus est, nec ingenuitus, sed tantum procedens. » De fine quoque mundi coram populo sermonem in Ecclesia Parisiorum adolescentulus audiui, quod statim finito mille annorum numero Antichristus adveniret, et non longo post tempore universale iudicium succederet: cui prædicationi ex Evangeliiis ac Apocalypsi et libro Danielis, qua potui virtute, restiti. Denique et errorem qui de fine mundi inolevit abbas meus beatæ memoriæ Richardus sagaci animo propulsi, post

quam litteras a Lothariensibus accepit, quibus me respondere iussit; nam fama pene totum mundum impleverat, quod, quando Annuntiatio Dominica in Parasceve contigisset absque ullo scrupulo finis sæculi esset. De initio etiam Adventus qui ante Nativitatem Domini persingulos annos agitur, aliquando error gravissimus exstitit, aliis inchoantibus post v Kalend. Decembris, aliis ante, cum nunquam plus quatuor hebdomadas, saltem unam diem Adventus habeat; cumque de huiusmodi diversitate soleant contentiones in Ecclesia crescere, concilio determinandum est, ut omnes qui in ea vivimus unum sapiamus, quod vestra industria concedat, qui nos unanimes vult habere in domo sua.

SANCTI ABBONIS FLORIACENSIS ABBATIS COLLECTIO CANONUM.

(Apud. Mabill. *Analect.*, nov. edit., pag. 133.)

MONITUM.

Abo, seu Abbo, Floriacensis abbas, hujus canonum collectionis auctor, qualis quantusque fuerit, docet Aimoinus, ejus monachus, in libro de ipsius Vita: quo in libro ejus necem anno 1004 contigisse memorat. Varias Abonis lucubrationes recenset is auctor, nempe De compoto, deque solis, lunæ ac planetarum cursu: Collectaneum defensionis contra episcopum Aurelianens., Apologeticum ad Hugonem et Rotbertum reges, metricam epistolam ad Ottonem imperatorem, libellum super calculum Victorii, alium item libellum de capitulis evangelicis ad Odilonem abbatem Cluniacensem; ad hæc complures epistolas. Quibus commemoratis subdit Aimoinus in cap. 13: Existunt et alia ad alios hujus sancti Patris scripta, quæ ne lectori fastidium generent, nunc interim tegantur per silentium. In his omnibus nullam superioris Collectionis mentionem facit; neque etiam Sigebertus monachus de Abone ita loquens in lib. De scriptoribus ecclesiasticis, cap. 139: Abbo abbas Floriacensis quantum valuerit in utraque scientia, ostendit, cum super calculum Victorii commentatus est. Præter canonum Collectionem omisere etiam ambo isti auctores librum De Vita S. Edmundi Anglorum regis, cujus tamen libri, uti et prædictæ collectionis, parentem esse Abonem indubium est.

Liber Canonum, quem ex bibliotheca collegiata apud Lemovicis S. Martialis ecclesiæ noster Petrus Trelus eruit, mihi visus est luce haud indignus, tum quia ad restituendas veterum canonum lectiones et lacunas non parum conducere potest, tum quia quo in statu Francisca respublica eo tempore esset, ex his canonibus facile elicitur, quos medendis regni malis ac infortuniis collegit Abo, et Hugoni regi atque Rotberto ejus filio cum patre regnanti obtulit ante annum 997, qui Hugonis supremus fuit. Accedit quod nullas e supposititiis Romanorum pontificum epistolis collector adducat, tametsi per id tempus ejusmodi subditiæ litteræ cæca religione admitterentur. Hæc canonum collectio inter Capitalaria regum Francorum non immerito censeri potest; ejus inscriptio, quam ex membraneo codice fideliter exhibui, rectius instituenda videtur hoc modo: INCIPIUNT CANONES ABBONIS ABBATIS AD HUGONEM ET ROTBERTUM EJUS FILIUM FRANCORUM REGES.

INCIPIUNT CANONES DOMNI ABBONIS ABBATIS,

ET REGIS HUGONIS, ET ROBERTI FILII EJUS FRANCORUM REGIS.

Excerpti de aliis canonibus.

PRÆFATIO.

Dominis meis gloriosissimis, Francorum regibus, HUGONI, filioque ROTBERTO speciem gerenti dignam imperio, humilis Floriacensium rector Abo, perpetuæ salutis munus in Christo.

Postquam divina providente clementia regni fastigium suscepistis, ad probationis emolumentum multa infortunia, occulto sed non injusto Dei iudicio, perpassi estis. Nec id ab externis gentibus, sed a regni primoribus (29), ut vestri imperii primordia fermentarentur. Sed quia de omnibus vos eripuit omnipotens Dominus, recordamini bonitatis et pietatis Dei, recordamini prædecessorum vestrorum, bonorum regum; recordamini iudiciorum justorum ac semper habetote in animo parcere subjectis et debellare superbos. Certe, serenissimi domini, quia vos in nostrum ordinem benevolos comperi, capitula nterius scripta ex canonum legumve libris, partim meis, partim aliorum sententiis uno tenore digessi; et vestro nomini consecrans, postquam contra æmulos Apologetito usus sum [30], uno tomo breviter collecta explicui. In quibus et vestri ministerii

A summam expressi; et qualiter vobis fidem servare debeant optimates regni non tacui. Ad defensionem quoque monastici ordinis plura congessi: qui monachorum senatum semper salvum esse et volo (31) et volui, quorum etiam vos piissimi defensores et advocati estis (32). Unde simul cum monachis vestri Abonis miseremini, ut det vobis Deus suam invenire misericordiam hic et in perpetuum cum regibus sanctis. Valeta.

CAPITULA.

- I. De honore ecclesiarum vel monasteriorum.
- II. De defensoribus ecclesiarum.
- III. De ministerio regis.
- IV. De fidelitate regis.
- V. De privilegiis ecclesiæ et possessionum ejus.
- VI. De præceptis regalibus vel imperialibus.
- VII. De differentia testamentorum et precariis.
- VIII. De eo quod necessitas excludat leges et canones.
- IX. De differentia legis et consuetudinis.
- X. De eo quod sacerdos mandatum ad gentem extraneam non militant.

(29) *Regni primoribus.* De his primoribus, qui Rotberto regnum ineunti infesti fuere, agit Glaber Rodulfus in Historiarum lib. III, cap. 2.

(30) *Apologetico usus sum.* Istius Apologeticifragmenta refert Aimoinus in c. 8 et 9 de Abonis Vita, et Baronius initio XI tomi Annalium. In hoc opere purgat se auctor ab æmulatorum calumniis, qui etiam ejus vitæ insidiabantur; ipsumque opus nuncupavit Hugoni et Rotberto regibus, quos ad hærelicam pravitatem, maxime Simoniam, e regno suo propellendam cohortatur. « Ad ultimum, inquit, Aimoinus, sua non ignorans multis displicere scripta, regibus sese commendat, præcipue domno Rotberto, quem scientem litterarum ac idcirco diligenter fore noverat studiosorum, scribens in hæc verba: « Præterea dominos meos cum familiariter « alloquens bona suadeo, multorum animos, scio, « contra me concito, juxta illud Comici:

Obsequium amicos, veritas odium parit.

« De quorum animositate non multum moveor, dulce decus meum, Rotberte, quem atavis regibus « editum divina pietas perduxit ad regni fastigium. » etc. Ubi Abo Horatium imitatus, Rotbertum atavis editum regibus prædicat: quod Glaber Rodulfus explicat in lib. I cap. 2, et sequentibus, ac initio lib. II fusius V. Cl. Hadrianus Valesius in notis ad Carmen Adalberonis episcopi Laudunensis. Ad hæc Carolus, cognomento Simplex, in litteris Uticensi monasterio concessis, Hugonem comitem, qui Rotberti avus fuit, consanguineum suum vocat. Cæterum etsi Rotberto regi tantopere acceptus erat Abo, eum tamen ob illicitam cum Berta copulam increpare non dubitavit, testante Helgado monacho in libro de Vita Rotberti; nec ea liberos piissimi

principis animum ad iracundiam, sed ad pœnitentiam provocavit.

[31] *Monachorum senatum salvum esse volo.* Hinc traducendi vexardique Abonis materiam arripuere conjurati monachorum ejus temporis osiores, uti Abo ipse in Apologetico conqueritur apud Aimoinum. « Corrodit me, inquit, canino dente æmulatorum supplantatrix calliditas, circumlatrat adversariorum frequens acerbitas, nec aliud contra me immurmurant nisi quod monachorum senatum salvum esse velim. Nostræ reipublicæ augmentum quæsi, ac cavillationi insidiantium auctoritate qua valui contradixi. Nec abscondi omnino misericordiam et veritatem a consilio multo. Pro hujusmodi malis meo insidiantur sanguini, me succenturiatis insequuntur odiis, adeo ut nec regia majestas eos deterreat quin me clanculum trucident, si eis locus tempusve arrideat. » Rem facto probat Aimoini liber de Abonis Vita, cap. 8.

(32) *Defensores et advocati estis.* Quanto studio in S. Benedictum ejusque ordinem affectus fuerit Hugo, Rotberti pater, testatur Helgaldus monachus, qui morientis Hugonis extrema ad Rotbertum filium verba refert, « specialiter inculcantis, ut nullo pacto ducem omnium Patrem Benedictum a se divelli pateretur, » Propensam hanc in S. Benedictum voluntatem testatus est Hugo, cum non solum pleaque monasteria, pridem a sæcularibus occupata canonicis, restituit monachis, sed etiam liberam eligendorum abbatum potestatem. Hugonis studium imitatus est Rotbertus, qui « Patri Benedicto et suis semper totis adhæsit præcordiis », inquit Helgaldus, adeo ut Adalbero Laudunensis episcopus, poetica usus licentia, id regi exprobraverit.

- XI. *De clericis electis ab ædicatoribus ecclesiarum.*
 XII. *De ordinatione vel degradatione presbyterorum.*
 XIII. *De eo quod absque pecunia episcopi debeant ordinari.*
 XIV. *De electione abbatis.*
 XV. *De ordinatione abbatis, et de accessu episcopi ad monasterium.*
 XVI. *De abbate, quod sacerdos esse debeat.*
 XVII. *De accusato abbate quid agendum sit.*
 XVIII. *De monachis et sanctimonialibus, ut regulariter vivant.*
 XIX. *De abbate ad regem pertinente.*
 XX. *De rectore Floriacensi.*
 XXI. *De sacerdotio monachi.*
 XXII. *De monachis non servantibus propositum.*
 XXIII. *De clericis qui monachi fieri volunt, et de insolentia episcoporum in monachos.*
 XXIV. *De clericis qui propter vanitatem efficiuntur monachi.*
 XXV. *De possessionibus ecclesiarum, in quibus clerici ædificent.*
 XXVI. *De sanctimoniali vel monacho in jus vocato.*
 XXVII. *De his quæ offeruntur ecclesiis.*
 XXVIII. *De episcopis invasoribus prætermissa synodo.*
 XXIX. *De tricennali præscriptione.*
 XXX. *De dote ecclesiarum.*
 XXXI. *De episcopo, quid habere debeat de ecclesia.*
 XXXII. *De rebus ecclesiarum et de proximis fundatorum ejus.*
 XXXIII. *De provisione suffragii episcoporum.*
 XXXIV. *De indigentia eorum qui res suas obtulerunt ecclesiis.*
 XXXV. *De avaritia sacerdotum.*
 XXXVI. *De injuste excommunicatis.*
 XXXVII. *De ecclesiis et earum presbyteris.*
 XXXVIII. *De eo quod episcopus tertiam partem ecclesiarum potest dare cui voluerit.*
 XXXIX. *De sanctitate vitæ clericorum.*
 XL. *De filiis sacerdotum, vel ministrorum.*
 XLI. *De rebus ecclesiarum dispensandis.*
 XLII. *Ut nullus episcopus sibi eligat successorem.*
 XLIII. *De Eucharistia.*
 XLIV. *De accusatoribus sacerdotum.*
 XLV. *De episcopis in iudicium testimonii causa evocatis.*
 XLVI. *De his qui contra episcopum habent causam.*
 XLVII. *De accusatis episcopis.*
 XLVIII. *De testimoniis clericorum.*
 XLIX. *De frequenti sacrificio.*
 L. *De militantibus.*
 LI. *De stipendiis militum.*
 LII. *De militantibus clericis.*

I. — *De honore ecclesiarum et monasteriorum.*

Ecclesia quæ est templum Dei vivi, quo honore habenda sit, testatur ipse Dominus in Evangelio

A quo dicit Petro : *Tu es Petrus, et super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam* (Matth. xvi, 18). Quia igitur ipsa est oratorium, de quo beatus Pater Benedictus dicit (S. BENEDICT. Reg. cap. 52) : « Oratorium hoc sit quod dicitur, nec ibi quidquam aliud agatur aut condatur. » providendum est ne, cui Christus fundamentum est, in usus sæcularium transferatur propter rapinas suarum rerum, quia perhibentur Christiani intus vel foris violentiam ingerere atriis domus Dei. Unde Theodosius et Valentinianus Augusti, libro nono legum, capitulo 34, Antiocho, præposito (Col. Theod., lib. ix, tit. 45) : « Pateant, inquit, summi Dei templa timentibus, nec sola altaria et oratorium templi circumjectum, quæ [al., qui] ecclesias quadripartito intrinsecus parietum septu concludit, ad tuitionem confugientium sancimus esse proposita, sed usque ad extremas fores ecclesiarum, quas oratum gestiens populus primas ingreditur, confugientibus aram salutis esse præcipimus; et aditum pariter templi, quem parietum descripsimus cinctu. Et post loca publica, januas primas ecclesiarum quidquid fuerit interjacens, sive in cellulis, sive in domibus, hortulis et balneis, areis atque porticibus, confugas interioris templi vice tueatur. Nec in extrahendo eos conetur quisquam sacrilegas manus immittere, neque (al., ne qui hoc) ausus sit, cum discrimen suum videat, ad expendendam opem ipsi quoque confugiant. Hanc autem spatii latitudinem ideo Indulgemus, ne in ipso Dei templo et sacrosanctis altaribus confugientium quemquam mane vel vespere cubare vel pernoctare liceat, ipsis hoc clericis religionis causa vetantibus. »

C INTERPRETATIO. Ecclesiarum sunt loca Deo dicata, et ideo reos, qui ibidem compulsi timore confugerint, ita tueantur ut nullus locis sanctis ad direptionem rerum vim aut manus afferre præsumat; sed quidquid spatii vel in porticibus, vel in areis ad ecclesiam adjacentibus pertinet, velut interiora templi præcipimus custodiri, ut reos timoris necessitas non constringat circa alteria manere, et loca venerabilia polluantur. Sane si qui ad sancta loca confugerint, arma, si qua secum portaverint, mox deponant, nec se æstiment magis armorum præsidio quam sanctorum locorum veneratione defendi. Quod si deponere arma noluerint, et sacerdoti vel clericis non crediderint, sciant se armatorum viribus pertrahendos. Si vero aliquis extrahere de locis sanctis quemlibet reum quacunque ratione tentaverit, capitali supplicio esse damnandum.

II. — *De defensoribus ecclesiarum vel monasteriorum.*

Defensores ecclesiarum qui dicuntur hodie, contra auctoritatem legum et canonum sibi defendunt quod fuerat juris ecclesiarum, sicque violentiam clericis et monachis ingerendo, res ecclesiarum seu monasteriorum usufructuario diripiunt, colones in paupertatem redigunt, possessiones ecclesiarum non augent, sed minuunt, et quorum defensores esse

debuerant, eos vastant. Patet rerum copia cunctis hostibus prædæ, nec parant saltem vel verbis obviare, ut resistent, qui se putant non jam advocatos, sed dominos, dum post abcessum hostium consumunt quicquid fuerit residuum, juxta illud propheticum: *Residuum erucæ comedit locusta, et residuum locustæ comedit bruchus*, etc. (Joel. 1, 4). Denique idcirco videmus ecclesias destructas, monasteria quædam diruta, quædam ad summam inopiam redacta, quæ honorum virorum eleemosyna aliquando floruerunt in magna gloria, quia multi se ultro offerentes sub advocacy obtentu, de possessionibus, de redditibus, de oblationibus maximam portionem intercipiunt, quam ecclesiastici capere debuerant. Unde ut talis præsumptio cessaret, ita cautum est in concilio Africano, cap. 64. « Placuit etiam ut petant ex nomine provinciarum omnium legati pertracturi, Vincentius et Fortunatus, a gloriosissimis imperatoribus, ut dent facultatem defensores constituendi scholasticos, qui in actu sunt vel in munere defensionis causarum, ut more sacerdotum provinciarum id ipsi, qui defensionem ecclesiarum susceperint, habeant facultatem pro negotiis ecclesiarum, quoties necessitas flagitaverit, vel ad obsistendum obrepentibus, vel ad necessaria suggerenda ingredi judicium secretaria. »

III. — De ministerio regis.

Quale ministerium regis sit, et ipse sui officii nomine prodit, et totius regni suscepta cura innotescit; nec magis ulla sententia animum regis ad bene agendum subrigit quam diversorum principum clementia proposita sub exemplis, quia et Constantini imperatoris mansuetudo laudatur inter dissidentes episcopos, et Marciani pura fides inter hæreticos et orthodoxos. Sed de externis quid loquor, et loquendo immoror, cum ad dispensationem reipublicæ et utilitatem ecclesiarum tanta fuerit pietas ac prudentia Caroli, et filii ejus Ludovici? Certe utrique pro tempore ac ratione noverant parcere subjectis et debellare superbos. Unde ex libris, qui ex conciliis sui temporis effecti sunt cum subjectione episcoporum, quanta facile est reperiri, expressum libro II, cap. 1 (Concil. Paris. VI), post aliqua: « Justitia regis est, nominem injuste per potentiam opprimere, sine acceptione personarum inter virum et proximum suum judicare, advenis et pupillis et viduis defensorem esse, furta cohibere, adulteria punire, iniquos non exaltare, impudicos et histriones non nutrire, impios de terra perdere, parridas et pejerantes vivere non sinere, ecclesias defensare, pauperes eleemosynis alere; justos super regni negotia constituere, senes et sapientes et sobrios consiliarios habere, magorum et hariolorum pythonissarumque superstitionibus non intendere, iracundiam differre, patriam fortiter et juste contra adversarios defendere; per omnia in Deo vivere, prosperitatibus non elevare animum, cuncta adversa patienter ferre, fidem catholicam in Deum habere, filios suos non sinere impie agere,

A certis horis orationibus insistere, ante horas congruas non gustare cibum. *Væ enim terræ, cujus rex est puer, et cujus principes mane comedunt* (Eccle. x, 16). Hæc regni prosperitatem in præsentia faciunt, et regem ad cælestia regna meliora perducent. »

IV. — De fidelitate regis,

Cum regis ministerium sit totius regni penitus negotia discutere, ne quid in eis lateat injustitiæ, quomodo ad tanta poterit subsistere, nisi annuentibus episcopis et primoribus regni? Et cum Apostolus dicat: *Deum time, regem honorifica* (I Petr. II, 17), qua ratione sui ministerii vices exercebit in contumacium perfidia, si ei primores regni auxilio et concilio non exhibeant debitum honorem cum omni reverentia? Ipse enim solus non sufficit ad omnia regni utilia. Idcirco partito in aliis onere, quos dignos credit honore, honorandus est et ipse sincera devotione, ne quis ei contradicat quomodocunque, quia *qui potestati resistit, Dei ordinationi resistit* (Rom. XIII, 12). Siquidem ut melius est non votum quam post votum non reddere, ita melius est electioni principis non subscribere quam post subscriptionem electum contemnere vel proscribere, quandoquidem in altero libertatis amor laudatur, in altero servilis contumacia probatur. Tres namque electiones generales novimus, quarum una est regis vel imperatoris, altera pontificis, tertia abbatis. Et primam quidem facit concordia totius regni; secundam vero unanimitas civium et cleri; tertiam sanius consilium cœnobialis congregationis. Et unaquæque non pro sæcularis amicitiae gratia vel pretio, sed ad suam professionem pro sapientia vel vitæ merito. Porro ordinatus rex ab omnibus subditis fidem sibi sacramento exigit, ne in aliquibus regni sui finibus discordia generari possit. Hinc habes scriptum in concilio Toletano IV: « Post instituta quædam ecclesiastici ordinis vel decreta, quæ ad quorundam pertinent disciplinam, postremo nobis cunctis sacerdotibus sententia est pro robore nostrorum regum et stabilitate gentis pontificale ultimum sibi Deo judice ferre decretum. Multarum quippe gentium, ut fama est, tanta exstat perfidia animorum, ut fidem sacramento promissam regibus suis servare contemnant, et ore simulent juramenti professionem, dum retinent mente perfidiæ impietatem. Jurant regibus suis, et fidem quam pollicentur, prævaricant, nec metuunt volumen illud judicii Dei, per quod inducitur maledictio multaque pœnarum comminatio super eos qui jurant in nomine Domini mendaciter. Quæ igitur spes talibus populis contra hostes laborantibus erit? quæ fides ultra cum aliis gentibus in pace credenda? quod sædus non violandum? quæ in hostibus jurata sponsio permanebit, quando nec ipsis propriis regibus juratam fidem conservant? quis enim adeo furiosus est, qui caput suum manu propria desecet? Illi, ut notum est, immemores salutis suæ, propria manu seipso